

багатьох країнах світу. Важливою складовою є також емоційна підтримка педагогів, які є рольовими моделями для дітей, допомагаючи їм розвивати навички емоційного саморегулювання [5, с. 84].

Таким чином, роль ЗДО у формуванні психологічної стійкості дітей в умовах війни є надзвичайно важливою. Вони є не лише місцем освіти, але й психологічного захисту, де діти можуть знайти стабільність, підтримку та розвивати навички, необхідні для подолання життєвих викликів. Подальші дослідження у цій сфері мають бути спрямовані на вдосконалення програм психологічної підтримки в умовах кризових ситуацій, а також розширення інноваційних підходів до роботи з дітьми та їхніми родинами.

Список використаних джерел

1. Лазуренко О. В., Ковальчук С. П. Психологічна підтримка дітей у ЗДО в умовах кризи. *Науковий вісник педагогічних наук*. 2023. №3(10). С. 45–52.
2. Міністерство освіти і науки України. Методичні рекомендації щодо забезпечення психолого-педагогічної підтримки в умовах війни. 2023. 114 с.
3. Руденський Р. Аксіологічний потенціал дитячих настільно-друкованих ігор та іграшок мілітарної тематики. *Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід: збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції (13-14 травня 2022 року, м. Тернопіль)*. Тернопіль : Вектор ; ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 306–309.
4. Руденський Р., Писарчук О. Стратегії запобігання прояву агресії в іграх дітей дошкільного віку в умовах війни. *Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 24 листопада 2023 р.)*. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. С. 242–246.
5. UNICEF *Guidelines on Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings*. 2022. 134 с.

Денис Лецишин,

аспірант кафедри початкової і професійної освіти,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

Тетяна Довженко,

доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету початкового навчання,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК СПРИЯННЯ ЗДОРОВ'Ю УЧНІВ

Нині проблема збереження та зміцнення здоров'я учнів набуває особливої актуальності, оскільки її розв'язання в сучасних умовах принципово важливе для молодого покоління, яке готується до свідомої побудови своєї життєвої стратегії, творчої діяльності з перетворення себе, свого здоров'я та навколишнього світу [1]. Тож здоров'я, будучи однією з сутнісних

характеристик людини, визначає ступінь життєздатності та стійкості організму, можливість реалізувати свої біологічні та соціальні функції [2].

Проведений нами аналіз наявної педагогічної практики показує, що, незважаючи на прагнення педагогів упроваджувати різні форми сприяння здоров'ю учнів, їхня діяльність з орієнтації учнів на підтримання здорового способу і стилю життя все ще має епізодичний характер. Більше того, навіть ті вчителі, які прагнуть знизити навчальне навантаження на учнів, педагогічно доцільно чергувати працю та відпочинок своїх вихованців, усувати стресові ситуації в освітньому процесі, докладаючи зусиль до реалізації сприяння здоров'ю, усе ще не повною мірою застосовують потенціал освітнього середовища школи у збереженні та зміцненні здоров'я учнів.

Як бачимо, попит на впровадження технології «школа сприяння здоров'ю» в освітньому середовищі закладу освіти обумовлений як потребами учнів, так і завданнями суспільства. Зауважимо, що освітнє середовище учнів давно постає об'єктом наукового дослідження. Проте з початку ХХІ ст. інтерес до вивчення освітнього середовища закладів освіти помітно зростає, що зумовлено усвідомленням значної ролі, яку відіграє освітнє середовище в житті учнів, а також непокоєнням із приводу його окремих негативних впливів [3].

У більшості джерел «середовище» визначається як «сукупність умов живої та неживої природи, у яких існують організми та які впливають на процеси їхньої життєдіяльності» [4]. Однак у довідниковій літературі перевага надається характеристиці таких видів середовища, як «навколишнє природне середовище» («довкілля»), «техногенне середовище», «соціальне середовище», «суцільне середовище», «запобіжне середовище», «поживне середовище» і «міжзоряне середовище», а «освітнє середовище» залишається поза увагою розробників.

У рамках філософського осмислення поняття «середовище» є частиною буття по відношенню до суб'єкта, у межах якого він існує і на яке впливає [5]. Натомість у соціології «середовище» розглядається в рамках поняття «простір» у контексті відносин індивідів, кожен із яких має свої цілі, потреби, інтереси і при цьому кожен ураховує вплив своїх дій на інших суб'єктів цього простору. «Простір» є багатовимірним поняттям, що позначається на можливості індивідів групуватися в різні системи взаємодії [4]. Такий підхід дозволяє уявити освітнє середовище закладу освіти як свідому взаємодію індивідів (учителів, учнів, їхніх батьків), кожен з яких має свої цілі, потреби, інтереси і при цьому кожен враховує вплив своїх дій на інших.

Вітчизняні вчені розглядають «середовище» як спеціально побудовану взаємодію суб'єктів освіти у процесі освоєння та перетворення компонентів цього середовища [5]. Це певною мірою пояснює поширений у педагогічній термінології синонімічний ряд, як-от: «освітнє середовище», «навчальне середовище», «середовище освітньої установи», «шкільне середовище» та інші.

Розгляд проблеми освітнього середовища як результату цілеспрямованих педагогічних зусиль із трансформації навколишнього соціуму тягне за собою необхідність виявлення та диференціації підходів різних науковців до педагогізації середовища соціального. Під соціальним середовищем

розуміються суспільні, матеріальні та духовні умови, у яких опиняється людина, що забезпечують її існування, формування й діяльність. Соціальне середовище як постійне джерело поповнення досвіду і знань слугує для людини тією основою, що впливає на формування життєвих потреб, інтересів, цінностей, реальну поведінку особистості, процес її самовизначення та самореалізації [1].

Серед видатних педагогів, які протягом усього творчого шляху вирішували питання про можливості та методи використання потенціалів середовища, необхідно відзначити А. С. Макаренка, який сприйняв соціальне виховання як «одну з найпрекрасніших думок людства» [2]. За своєю цільовою спрямованістю технологія виховання особистості в колективі А. С. Макаренка є життєво орієнтованою, у центрі якої постає завдання виховання «господарської позиції стосовно навколишнього світу» методами самого життя, через які будь-яке природне середовище впливає на людину [2].

У рамках нашого дослідження ми будемо розуміти під освітнім середовищем систему впливів і умов формування особистості, а також сукупність можливостей, що містяться в довкіллі, для її саморозвитку [3]. Водночас освітнє середовище виступає системою вбудованих, узаємопов'язаних освітніх мікросередовищ, що визначають функціональні структури педагогічних систем (педагогічну творчість, співпрацю, спілкування, діагностику, управління тощо) [3].

Кожен учень нині об'єктивно потребує створення такої сукупності умов, що забезпечуватимуть відновлення, збереження та розвиток його здоров'я, а також сприяють інтелектуальному і творчому зростанню. Такі умови необхідно створювати в освітньому середовищі закладу освіти для досягнення максимального ступеня індивідуалізації за рахунок широкого використання технології «школа сприяння здоров'ю». Таке середовище забезпечить кожному учню можливість (самостійного або в узаємодії з учителем) збереження та конструювання свого здоров'я.

Створення освітнього середовища закладу освіти в рамках заявленої проблеми має бути спрямоване на ефективне вирішення таких завдань: формування в учнів системи уявлень і знань про здоров'я, здоровий спосіб і стиль життя, способи оздоровлення та збільшення резервів здоров'я; усвідомлення здоров'я як цінності, прищеплення індивідуальної потреби і готовності кожного учня бути здоровим; розвиток наполегливості в досягненні мети зі збереження, зміцнення та формування особистого здоров'я.

Розгляд в освітньому середовищі закладу освіти в рамках упровадження технології «школа сприяння здоров'ю» тягне за собою необхідність виявлення підходів різних авторів до інтерпретації структурних компонентів освітнього середовища, як-от: суб'єктного; науково-методичного; морально-духовного; предметно-матеріального [5].

Аналіз структури і змісту виділених компонентів дозволяє нам розглядати потенціал освітнього середовища закладу освіти в контексті впровадження технології «школа сприяння здоров'ю». Зауважимо, що поняття «потенціал» трактується в педагогіці переважно як «джерело, можливість, засіб, запас, що

може бути використано для вирішення будь-якої завдання, досягнення певної мети» [5]. На підставі розглянутих теоретико-методологічних положень, стає можливим цілеспрямоване використання потенціалу освітнього середовища закладу освіти. Це забезпечує становлення сукупності ціннісно-потребнісних, практично набутих знань, умінь, навичок, способів творчої діяльності, що спрямована на збереження та примноження здоров'я учнівства.

Потенціал освітнього середовища закладу освіти полягає в реалізації суми потенціалів компонентів освітнього середовища школи та актуалізації державної політики щодо впровадження технології «школа сприяння здоров'ю»:

- створення здорового емоційно-поведінкового простору закладу освіти;
- узаємодії класного керівника зі шкільною адміністрацією, батьками щодо збереження та примноження індивідуального здоров'я учнів;
- спрямованого застосування цінностей фізичної культури у збереженні та зміцненні здоров'я учнів;
- реалізації системи інтеграції змісту предметів, що орієнтовані на формування здорового способу життя.

Отже, освітнє середовище закладу освіти сприятиме збереженню та зміцненню здоров'я учнів завдяки впровадження технології «школа сприяння здоров'ю», якщо цілеспрямовано застосовується її потенціал, забезпечується становлення сукупності ціннісно-потребових, практично набутих знань, умінь, навичок, способів творчої діяльності, що спрямованої на підтримання здоров'я молодого покоління.

Список використаних джерел

1. Гнилицька О. М. Педагогічний простір як фактор реалізації оздоровчої функції освіти. *Педагогічна майстерня* : наук.-метод. журнал. 2015. № 7. С. 40–42.
2. Кириленко Г. В., Кириленко О. І. Розвиток та становлення правових аспектів фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності в Україні. *Фізкультурно-оздоровчі та спортивні технології в освітньому просторі : теорія і практика* : колективна монографія / за заг. ред. О. О. Момот, Ю. В. Зайцевої. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2020. С. 119–134. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/14616> (дата звернення: 27.11.2024)
3. Мороз Ю. Деякі аспекти державної політики в напрямку оздоровчої роботи. *Болонський процес : модернізація змісту природничої педагогічної освіти. XII Каршинські читання* : зб. наук. пр. Міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 26-27 трав. 2005 р.) : за участю науковців, шкільних педагогів, аспірантів, магістрантів, студентів / Наук.-метод. центр вищої освіти ; Ін-т пед. АПН України ; ПНПУ ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2005. С. 131–123.
4. Середовище. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 29.11.2024)
5. Фізкультурно-оздоровчі та спортивні технології в освітньому просторі: теорія і практика : колективна монографія / за заг. ред. О. О. Момот, Ю. В. Зайцевої. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2020. 339 с. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/14616> (дата звернення: 27.11.2024)